
Bijlage 6

Daniël Lezer (1900-1944) Zuiderdiep 506, Valthermond

Inhoud

1.	Geslacht Lezer	3
2.	Zuiderdiep 506, periode 1890-1942	4
3.	Na de deportatie - 1943	9
4.	Verkoop woning - 1954	9
5.	Vermogensbeheer	10
5.1.	Bewindvoering	10
5.2.	Onroerend goed	13
5.3.	Financiën	21
5.4.	Nalatenschap	29
6.	Genealogie Dalsheim	31

Zuiderdiep 506, Valthermond anno 2024

Kadasterkaart Zuiderdiep 506, Valthermond anno 2024

Bijlage 6

Daniël Lezer (1900-1944)

Zuiderdiep 506 - Valthermond

1. Geslacht Lezer

De stamvader van het geslacht Lezer was koopman **Mozes Lezer** (I.1-) (Duitsland, 1779 - Vlagtwedde, 04-07-1862). Hij heeft in de gemeente Emmen (Roswinkel) en in de gemeente Vlagtwedde gewoond. Hij leefde samen met Tallegien Kropveld (Buren (Duitsland) in 1781?) - Roswinkel, 09-09-1856, dochter van Herman Levie Kropveld en Regina Arends.

Zijn zoon **Daniel Lezer** (II.1-) (Ter Apel, 03-04-1824 - Horsten (Onstwedde), 11-01-1907), koopman van beroep, woonde in het zuidoosten van de provincie Groningen. Hij leefde samen met Fieka/Foktje de Beer (Bourtange, 1825 - Musselkanaal, 16-11-1915). Hun zesde kind was **Jozef Lezer** (III.6-) (Horsten (Onstwedde), 07-10-1863 - Valthermond, 15-06-1907). Hij was vleeshouwer van beroep. Hij huwde op 20-05-1892 te Onstwedde met Elsie de Groot (Veendam, 10-05-1867 - Auschwitz, 22-10-1943).

Toen Jozef Lezer zich in 1894 in Valthermond vestigde, huurde hij de helft van een dubbele woning, Noorderdiep 585, welke in eigendom was van F.H. Burghgraef. Van 1895 tot 1907 had hij een slagerij op het adres Zuiderdiep 595. Zijn vrouw was in deze periode naaister van beroep. Nadat Jozef Lezer in 1907 was overleden, zette zijn zoon Jonas de slagerij op het adres Noorderdiep 595 van 1907-1921 voort.¹

In 1923 kocht Gerrit Frieling, zonder beroep, wonend in Vele, in opdracht van Jonas Lezer en Daniël Lezer, beiden koopman in Valthermond, voor een bedrag van f. 5.000,00 het pand Zuiderdiep 506.

Van 1923 tot 1929 hadden de ongehuwde broers Jonas en Daniël in het pand een slagerij. Ook hun moeder, Elsie de Groot, en hun zussen Allegonda en Rosetta

¹ *Schuring, A.*, Bedrijvig Valthermond 150 jaar bedrijfsleven in een veenkolonie, Groningen 2003, blz. 118-119.

woonden in het pand. Allegonda die naaister van beroep was, handelde vanuit het pand in de periode 1924-1929 in manufacturen.

In 1929 vertrok Jonas Lezer naar Veendam. Omstreeks 1932-1933 kocht Daniël Lezer zijn broer Jonas uit en werd hij de eigenaar van het pand. Hij zette de slagerij voort totdat hij in augustus 1942 op transport werd geplaatst naar een werkkamp en later naar Durchgangslager Westerbork.²

2. Zuiderdiep 506, periode 1890-1942

1890

Op 14 juli 1890 kreeg Roelof Zegeering als een van de erfgenamen van Marchien Zegeering, overleden te Exloo op 10-12-1870, huis, bouwland en veen, sectie E2156, geheel groot 0.92.00 ha.³ Het huis was omstreeks 1889 gebouwd.

Een paar maanden later, 23 september 1890, verkocht Roelof Zegeering, grondeigenaar in Exloo, voor f. 2.000,00 huis, bouwland en veen, sectie E2156, geheel groot 0.92.00 ha aan Henderikus Harmannus Eij, koopman te Valthermond. De koper was de koopsom schuldig aan de verkoper tegen 5% rente. Er worden diverse maatregelen beschreven ter nakoming van de betalingen.⁴

De eerste bewoner van het pand was kruidenier K. Rademaker. Hij was ook verveener; in 1892 verhuisde hij naar Emmer-Compasuum. De volgende bewoner, vanaf 1892, was kruidenier IJme Bosch.⁵

Tussen 1890 en 1909

De woning die Eij in 1890 kocht was aan de achterzijde 11,4 m breed en aan de voorzijde 8,6 m. De lengte van de woning was 15,4 m en er was bij 6,4 m een inspringing aan beide zijden van de woning van 1,4 m.

Omstreeks 1895 liet Eij een schuur achter de woning bouwen.

In dienstjaar 1895 werden de kadastrale percelen E2694 en E2695 verenigd tot één perceel, E3257.

Na een hermeting werd de kavelgrootte op 44,25 are vastgesteld en kreeg het perceel het kadastrale nummer E4485. Dit perceel werd in 1909 door Westen van Bosch gekocht.

1909

Op 15 februari 1909 verkocht koopman Henderikus Harmannus Eij in Valthermond aan IJme Bosch, commissionair te Valthermond, voor f. 4.500,00, een

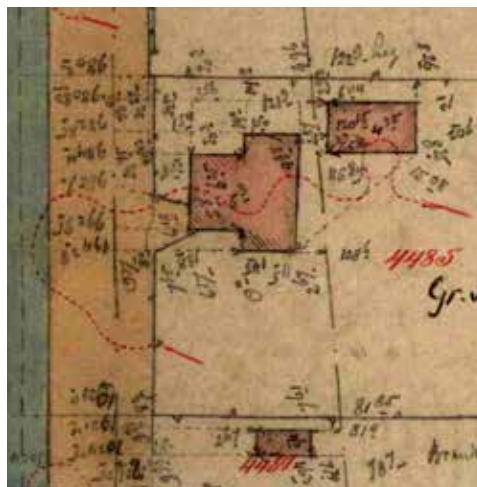
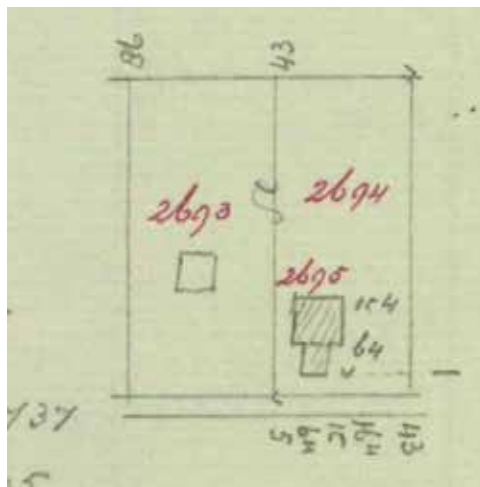
2 Kadaster ODNOO, legger 6522.

Schuring, Bedrijvig, blz. 123.

3 Hyp4, deel 629, nummer 79, Onderhandse akte d.d.14-07-1890.

4 Hyp4, deel 630, nummer 83, 23-09-1890, Ernst Sigimundus Cornets de Groot, notaris te Borger.

5 Schuring, A., Bedrijvig, blz. 123.

Links: Kadastraal perceel E2156 gewijzigd in E2694 en E2695. Tekening veldwerk E_121 (1891). Rechts: Tekening veldwerk E_192 (1895).

winkelhuis met schuur, erf en grond op het ‘vooraf van plaats nummer 11’ aan het Zuiderdiep in de Valthermond, sectie E4485, groot 0.44.45 ha, ‘waarvoor zover bekend, geen titels van aankomst of bewijzen van eigendom bestaan, noch ten kantore van hypotheeken zijn overgeschreven, dat onder deze verkoop zijn begrepen de toonbanken, winkelopstand met boeken en laden, doch geen tuinvruchten en mest’.⁶

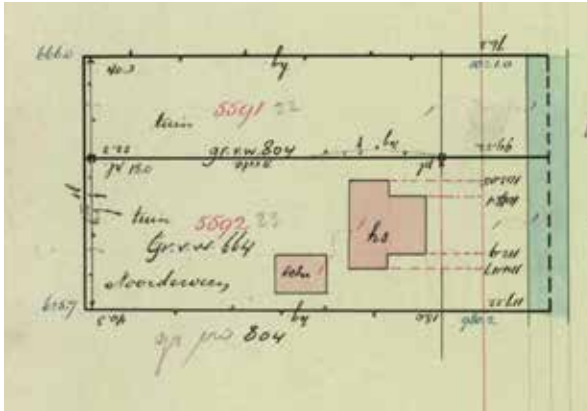
Op het eind van het jaar 1909, tijdens een publieke veiling, verkocht IJme Bosch enkele percelen vastgoed, een winkelhuis met schuur, erf en grond ‘op het vooraf van plaats nummer 11 aan het Zuiderdiep in den Valthermond’, sectie E4485, groot 0.44.45 ha voor f. 2.950,00 aan Hendrik Bernardus Westen, koopman te Musselkanaal.

Op 12 oktober 1909 werd bij notaris Buining te Stadskanaal de transportakte ondertekend, waarbij IJme Bosch, winkelier in Valthermond, overigens niet aanwezig was. Hij verbleef op dat moment in het herstellingsoord Hooghullen in Eelde en werd door Gerrit Prop, notarisklerk te Stadskanaal, als lasthebber vertegenwoordigd. Op 8 februari 1911 overleed IJme Bosch.⁷

Hendrik Westen splitste het kadastrale perceel E4484 (44,45 are) in twee stukken: E5591 (24,75 are) en E5592 (19,70 are). Het eerste perceel verkocht hij in dienstjaar 1919 aan kleermaker Hermannus W. Sibon en in 1917 het tweede perceel aan slager Hendrik Noorderveen.

6 Hyp4, deel 925, nummer 65, 15-02-1909, notaris Poppe Engvirda te Stadskanaal.

7 Hyp4, deel 932, nummer 136, 5 en 12-10-1909, notaris Roelof Buining te Stadskanaal.

Linksboven: Tekening veldwerk E_296 (1918).

Rechts: Nieuwsblad van het Noorden (NvhN), 27-12-1922.

Valthermond.

Op Vrijdag 5 Januari 1923, des nam. om 2 uur in het hotel BUSEMAN te Valthermond zal na bekomen rechterlijke autorisatie ten verzoeken van mej. de wed. en erven den heer H. NOORDERVEEN aldaar publiek bij provisioneels velling worden verkocht:

Eene Winkelbehuizing,

waarin sedert jaren eene rijkbekante slagerij, met afzonderlijke schuur en tuin, zeer gunstig staande en gelegen tegenover de sluis te Valthermond, te zamen groot 0.19.70 H.A.

De behuizing bevat: ruime winkel, voor- en achterkamer, keuken en groote bergplaats en is voor velerlei affaires bijzonder geschikt.

Aanvaarding en betaling 1 Mei 1923.

H. J. KOOPS,
Notaris te Odoorn.

1917

Hendrik Bernardus Westen verkocht op 8 januari 1917 voor f. 3.500,00 aan slager Hendrik Noorderveen te Valthermond 'een heemstede met daarop staand een huis en een schuur te Valthermond, aan de straatweg, sectie E en uitmakende het zuidwestelijke achttien meter breed gedeelte van nummer 4485 voor de volle diepte'.⁸ Bij de verkoop van Westen aan Noorderveen werd het kadastrale perceelnummer gewijzigd van E4485 in E5592.

Hendrik Noorderveen had in het pand samen met zijn zoon Jan van 1912 tot 1923 een slagerij. Hendrik Noorderveen overleed in 1921. Nadat Jan Noorderveen in 1923 was vertrokken, werd het pand door zijn erfgenamen op een publieke veiling verkocht.⁹

1923

In januari 1923 verkochten Okko Frederik Noorderveen en familieleden tijdens een publieke veiling een behuizing met schuur en tuin, staande en gelegen in Valthermond tegenover de sluis aldaar, sectie E5592, groot 0.19.17 ha.

Gerrit Frieling, zonder beroep, wonend in Vele, bood in opdracht van Jonas Lezer en Daniël Lezer, beiden koopman in Valthermond, een bedrag van f. 5.000,00. De kopers moesten voor overname van een toonbank, koperen roeden in de winkel en voor het vruchtgebruik van de bomen in de tuin een bedrag van f. 100,00 betalen, wat voldaan moest worden bij de betaling van de koopsom.¹⁰

⁸ Hyp4, deel 1077, nummer 124, 08-01-1917, notaris Roelof Buining in Stadskanaal.

⁹ Schuring, Bedrijvig, blz. 123.

¹⁰ Hyp4, deel 1249, nummer 12. Akte inzetzet 05-01-1923, toeslag 18-01-1923, notaris Hendrik Johannes Koops, notaris in Odoorn.

1933

In 1933 kocht Daniël Lezer, slager en veehandelaar, op een veiling voor een bedrag van f. 5.275,00 een huis met land te Vetstukken, sectie E2978 en E2977, groot 5.00.40 ha.

Hier woonde landbouwer Herman Bolk die op 20 september 1923 een bedrag van f. 4.000,00 had geleend van Jan Venema, zonder beroep, eertijds wonend in Ter Apel. In 1933 woonde hij op het adres Kolfstraat 38 in Groningen. Het huis van de landbouwer was het onderpand voor de lening.

Bolk betaalde zijn schuld niet, waardoor het onderpand direct opeisbaar was en op een veiling werd verkocht 'zonder de vruchten'. De 'kooppenningen' moesten voor 1 november 1933 worden voldaan.¹¹

In hetzelfde dienstjaar, 1934 (vermoedelijk 1933), kocht Herman Bolk zijn woning en bouwland terug van Daniël Lezer.¹²

1939

In 1939 stonden eigenaars van 143 kadastrale percelen aan het Zuiderdiep in Valthermond grond af aan het Waterschap Valthe, waaronder grond van kadastraal perceel E5592 van Daniël Lezer. De grondeigenaars werden door Gerrit Dam, notarisklerk, wonende te Exloo als lasthebber van de eigenaren vertegenwoordigd.¹³

1940

In december 1940 kocht veehandelaar Daniël Lezer voor f. 8.032,70 van Meinardus Bakker en Reinder Smit vier percelen bouwland gelegen onder Valthe, aan de 'Valther Dijk', kadastraal sectie F441, F577, F575, F1507, samen groot 4.30.20 ha. Daniël Lezer woonde toen op het huisadres K50.

Meinardus Bakker was caféhouder, landbouwer en vervener in Valthermond. Reinder Smit, zonder beroep, woonde in Emmen.

Bij deze aankoop liet Lezer zich vertegenwoordigen door Berend Hilgen, makelaar te Valthermond.

De percelen F441 en F577 waren op 21 maart 1903 door een akte van deling tot stand gekomen. Het perceel F1507 ontstond uit de samenvoeging van de percelen E576 en E577.¹⁴

De koopprijs van f. 8.032,70 moest uiterlijk 1 mei 1941 betaald zijn. Vanaf 2 december 1940 tot de dag van de betaling kon de verkoper 4,25 % rente in rekening brengen. De percelen waren vrij van hypotheek.

Bij de ondertekening van de akte waren Hendrik Jan de Vries, kandidaat-notaris en Gerard Aikes, notarisklerk, beiden wonende te Emmen, getuigen.¹⁵

11 *Hyp4, deel 1456, nummer 128, 30-06-1933 en 07-07-1933, notaris Willem Ite Poelman te Stadskanaal.*

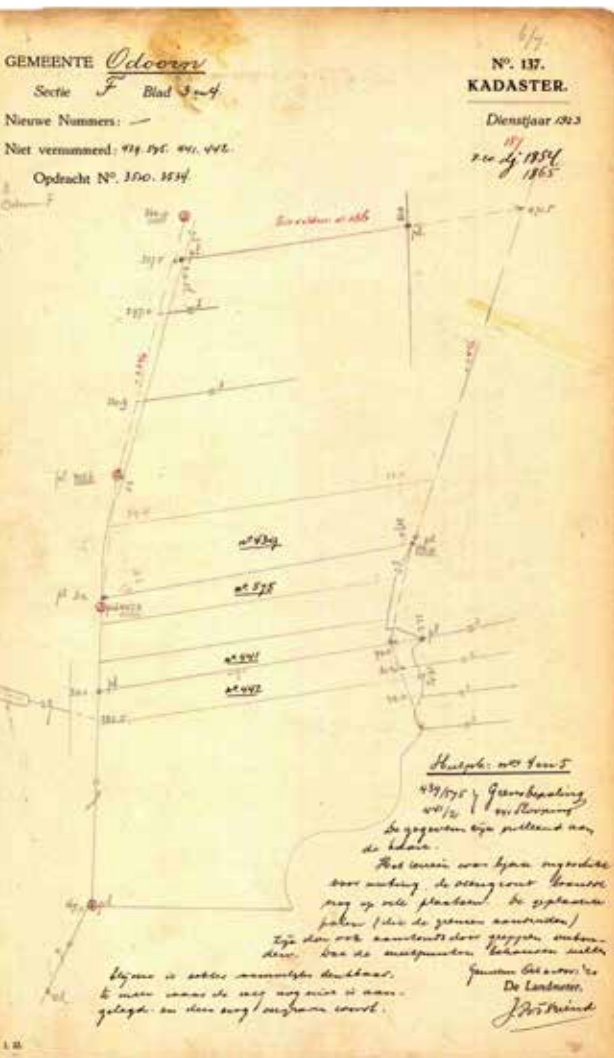
12 *Hyp4, deel 1464, nummer 18.*

13 *Hyp4, deel 1605, nummer 2, 21-10-1939, Otto Wichers, notaris in de gemeente Odoorn.*

14 *Akte 04-02-1903.*

15 *Hyp4, deel 1634, nummer 14, 02-12-1940, notaris Hendrik Agterbos, Emmen.*

Rechtsonder staat geschreven:
Sectie F575, Veldwerkkkaart F187
Hulpkaart no's 4 en 5.
439/575, 441/2: Grensbeplating en 441
slooping.'

De gegevens zijn ontleend aan de kaart.
Het terrein was bijna ongeschikt voor
meting, de veengrond brandde nog op vele
plaatsen. De geplaatste palen (die de grenzen
aanduiden) zijn dan ook aanstonds door
greppen verbonden.

Dat de meetpunten behouden zullen blijven
is echter nauwelijks denkbaar, te meer waar
de weg nog niet is aangelegd en dus nog
vergraven wordt.

Gemeten Oct. En Nov. '21

De Landmeter,

J.B.T. Vriend

ZD506- Valtherdijk Ontginning -
Veldwerk_ODN00_F_187_1

In december 1940 verkochten Meinardus Bakker en Reinder Smit drie percelen bouwland en een perceel weiland aan Daniël Lezer. Deze vier percelen waren door hen als veen aangekocht en ontgonnen.

Op perceel F575 had vanaf 1905 een baggerkeet gestaan. Ook op de percelen F441 en F577 hadden vanaf 1905 keten/huizen gestaan die voor 1940 waren gesloopt. Op perceel F441 had geen keet of huis gestaan.¹⁶

1942 - Weits

Berend Weits, landbouwer in Valthermond op het adres K313, kocht op 26 mei 1942 van Daniël Lezer een perceel bouwland gelegen aan de Valtherdijk, groot ongeveer 2.17.10 ha, uitmakende het gehele kadastrale perceel sectie F441, groot

¹⁶ Kadaster, legger 3961.

1.75.80 ha alsmede een aan dat kadastrale perceel gelegen gedeelte van sectie F577, groot ongeveer 0.41.30 ha. Hij betaalde hiervoor f. 4.125,00. De koopsom werd niet door Weits voldaan, maar hij erkende het bedrag schuldig te zijn aan de verkoper. Dat kon drie maanden na opzegging, welke te allen tijde kon geschieden en waarvan de kosten voor Weits waren. De rente bedroeg 3,25% en 3,75% en moest binnen veertien dagen na 1 november worden voldaan. De koper kon zijn gekochte direct in genot en bezit aanvaarden.¹⁷

1942 - Pras

Niesko Pras, landbouwer uit Valthermond (huisadres K342) kocht voor f. 4.125,00 van Daniël Lezer de gehele kadastrale percelen sectie F nummers 575 en 1507, groot 1.72.40 ha benevens dat gedeelte van het kadastrale perceel sectie F577, groot ongeveer 0.44.70 ha. Hetwelk niet door de verkoper is verkocht aan Berend Weits. De koopsom werd niet door Pras voldaan, maar hij erkende het bedrag schuldig te zijn aan de verkoper en zal moeten worden voldaan. Dat kon drie maanden na opzegging, welke te allen tijde kon geschieden en waarvan de kosten voor Pras waren. De rente bedroeg 3,25% en 3,75% en moest binnen veertien dagen na 1 november worden voldaan. De koper kon zijn gekochte direct in genot en bezit aanvaarden.¹⁸

3. Na de deportatie - 1943

Vanaf 18 januari 1943 huurde Heero Germs (Nieuw-Buinen, 08-11-1901) uit Roswinkel het woon- en winkelhuis van Daniël Lezer voor f. 3,50 per week. In het pand waren in een slaapkamer meubels opgeslagen. Deze ruimte was verzegeld. Germs mocht de gordijnen en de vloerbedekking in het pand gebruiken. Heero Germs ondertekende op 9 januari 1943 de huurovereenkomst, welke door burgemeester Van Royen was opgesteld.¹⁹

4. Verkoop woning - 1954

Klaas Dijkstra, kandidaat-notaris in Assen, als lasthebber van Rosetta Lezer, weduwe van Comprecht Eckstein (Biesbosstraat 21/III, Amsterdam), sociaal werkster, verkocht in 1954 voor f. 2.000,00 aan Hendrik Warta uit Ede, een huis met schuur, erf en tuin, staande en gelegen op het vooraf van plaats nummer 11 Zuidkant te Valthermond, sectie E6618, groot 0.19.10 ha.

Getuigen bij deze verkoop waren Eit Eefting, landbouwer uit Odoorn en Geertje van de Velde, typiste uit Exloo.²⁰

17 *Hyp4, deel 1665, nummer 30, 26 mei 1942 notaris Otto Wichers, Odoorn.*

18 *Hyp4, deel 1665, nummer 31, 26 mei 1942, notaris Otto Wichers, Odoorn.*

19 *GAO 047, 09-01-1943, document 076. Hij woonde in Roswinkel in de woning met huisnummer 163. 33.*

20 *Hyp4, deel 1902, nummer 27, 19-01-1954, notaris Otto Wichers.*

5. Vermogensbeheer

Voor het schrijven van paragraaf 5 is het dossier van Daniël Lezer in het Nationaal Archief (NA), toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, gebruikt.

Na de bevrijding nam het Nederlands Beheersinstituut conform de regelgeving het beheer over van de onroerende goederen van (nog) niet teruggekeerde joodse Nederlanders. Dat gebeurde ook met de bezittingen van Daniël Lezer (1900-1944). Het dossier van het vermogensbeheer van Daniël Lezer bevat documenten over:

- I- de bewindvoering (benoeming, ontheffing en ‘basisloon’);
- II- het onroerend goed (woningen, landbouwpercelen, akten van rechtsherstel en verkoop);
- III- financiën (onder andere vermogens, hypotheken, erfenissen, gemeentelijke belastingen en roerende goederen);
- IV- de nalatenschap.

In het dossier van het vermogensbeheer bevinden zich geen (eind)verslagen van de bewindvoerders.

De documenten in het dossier liggen in een willekeurige volgorde. In een Excelbestand hebben we de nummers, de data en de onderwerpen vermeld, zodat wij in staat waren naar datum en onderwerp te sorteren en zo een chronologische volgorde per onderwerp konden aanhouden.

5.1. Bewindvoering

Op 26 juni 1945 verzocht Comprecht Eckstein het Districts Militair Commissariaat Emmen hem tot bewindvoerder te benoemen over het vermogen van zijn zwager, Daniël Lezer, laatst gewoond hebbende te Valthermond en vandaar door de Duitse bezetter naar Polen gevoerd.

Comprecht Eckstein (Uithuizen, 24-08-1902 - Wildervank, 24-10-1945) had samen met zijn vrouw Rosetta Lezer (Valthermond, 17-04-1907 - 06-05-2005) door onder te duiken de oorlog overleefd.²¹

Eckstein werd per 10 juli 1945 door de Militaire Commissaris, R. Meursing Reyners, tot bewindvoerder benoemd.

In juni 1945 ging het echtpaar Eckstein-Lezer ervan uit dat zij de enige overlevenden waren van Daniël Lezer, zijn vrouw en kinderen en andere familieleden Lezer. Ook wisten zij dat Hendrika Lezer-Bloemendal met haar kinderen na aankomst in Auschwitz direct waren vermoord en dat Daniël Lezer op een latere datum

21 <https://historischarchief.midden-groningen.nl/ontdekken/verhalen-van-midden-groningen/oorlog-vrede/2-5-jaar-onder-de-grond-het-joodse-echtpaar-eckstein-dook-onder>.

*Comprecht Eckstein
(Uithuizen, 24-08-1902 -
Wildervank, 24-10-1945)
en Rosetta Eckstein-Lezer
(Valthhermond,
17-04-1907 - Amsterdam,
06-05-2005)*

in Polen zou zijn vermoord. Hoe zij aan deze informatie kwamen hebben wij in archieven en documentatiemateriaal niet terug kunnen vinden.

Na het overlijden van haar man op 24 oktober 1945 werd Rosetta Eckstein-Lezer met ingang van 20 december 1945 als bewindvoerder over het vermogen van Daniël Lezer aangesteld. Het beheer van het onroerend goed viel in 1945 nog onder de Adviescommissie Rechtsherstel afdeling Emmen. Met ingang van dezelfde datum werd zij ook bewindvoerder over het onroerend goed dat viel onder de NBI, afdeling Veendam.²²

De bewindvoering door R. Eckstein-Lezer werd per 24 mei 1952 beëindigd.²³

Adressen Rosetta Eckstein-Lezer

Eckstein woonde in 1945 in Wildervank op het adres Lubberstraat 38. In december 1945 woonde Rosetta Eckstein-Lezer op het adres Biesbosstraat 21 III, Amsterdam. In januari 1947 woonde Rosetta Eckstein-Lezer op het adres Melkweg 26 te Groningen.²⁴

Op 27 oktober 1947 woonde zij op het adres Sarphatistraat 127hs te Amsterdam.²⁵

In 1941 woonde op dit adres het joodse gezin Julius Levie. Op 27 mei 1949 woonde zij op het adres Henri Polaklaan 20hs te Amsterdam.²⁶

22 *Nationaal Archief (NA), toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, documenten 025, 10-04-1952; 026, 20-12-1945; 127, 21-01-1947; 129, 06-01-1947; 130, 10-07-1945; 136, 26-06-1945; 132; 133 en 137. Mr. A.J.M. ten Holte te Emmen was secretaris van de Adviescommissie Rechtsberstel afdeling Emmen.*

23 *NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, documenten 018, 12-07-1952; 019, 07-07-1952; 023, 24-05-1952; 024, 24-05-1952.*

24 *Ibidem, documenten 128, 16-01-1947. VK 7506 Melkweg 26 Groningen kadastraal nummer C8660 - Eigenaar: Israël Lijfschitz 30143 10-01-1944 Firma fam. Van de Ven, Legger 35511/36914 - Minnelijke Regeling 1949. Zie: Onderzoeksrapport Lege plekken Joodse eigendommen - Groningen.*

25 *Ibidem, document 125, 27-10-1947.*

26 *Ibidem, document 120, 27-05-1949. Zie ook Joods Monument.*

Financiële administratie

Het accountantsbureau Zijlstra & Wisman in Groningen verzorgde voor Rosetta Eckstein-Lezer de financiële administratie. Op 16 januari 1947 deed dit bureau aan de NBI afdeling Emmen de toezegging aan hun om op korte termijn een gespecificeerd financieel overzicht per 31 december 1946 toe te sturen.²⁷

Beloning, ‘basisloon’

Het vermogen voor de vaststelling van de jaarlijkse beloning van Rosetta Eckstein-Lezer werd per 31-12-1948 op f. 27.000,00 vastgesteld.²⁸

Op 27 mei 1949 verzocht Rosetta Eckstein-Lezer het NBI, afdeling Drenthe haar het salaris voor de bewindvoering over te maken.²⁹

Een paar dagen later, 2 juni 1949, schreef het NBI, afdeling Drenthe, dat men niet aan haar verzoek kon voldoen, omdat er nog geen vermogensoverzichten waren toegestuurd. Weliswaar had het accountantskantoor Zijlstra & Wisman op 16 januari 1947 toegezegd dat zij een gespecificeerd overzicht per 31-12-1946 zou opsturen, maar dat was nog steeds niet gebeurd. Het NBI wilde overzichten in viervoud tot 31-12-1948 ontvangen met daarnaast een rekening en verantwoording over de gehele periode. Mocht het NBI dat voor 1 juli 1949 nog niet hebben ontvangen, dan werd Rosetta Eckstein-Lezer met ingang van 1 januari 1949 als bewindvoerster van haar functie ontheven.³⁰

Op 29 juni 1949 ontving het NBI, afdeling Drenthe, de gevraagde documenten. Men was nu in staat de heffing en beloning tot en met 1947 vast te stellen. Na ontvangst van het rapport over 1948 zou men dat ook voor dat jaar kunnen doen.³¹

Op 25 juli 1949 ontving Rosetta Eckstein-Lezer van het NBI, afdeling Drenthe, het bericht dat haar beloning voor de periode 01-07-1946 tot en met 31-12-1947 f. 247,50 bedroeg. Zij kon dit bedrag uit het vermogen van de afwezige Daniël Lezer opnemen en storten op de rekening van NBI-afdeling Drenthe, waarna het op haar bankrekening zou worden gestort.³²

Rosetta Eckstein-Lezer vond dat de vergoeding voor de bewindvoering niet overeenkwam met de daaraan verbonden verrichte werkzaamheden. Zij schreef: ‘De voorbereidende werkzaamheden, die nodig waren om vast te stellen of vermogen dat op bepaalde adressen opgespoord moest worden, vaak met recherchewerk gelijk te stellen is geweest.

a. Zeer veel tactvolle besprekingen, hetgeen veel tijd en reiskosten eiste waren

27 *Ibidem*, document 128, 16-01-1947 (zie ook 126).

28 *Ibidem*, document 121, onbekend (1949 ?).

29 *Ibidem*, document 120, 27-05-1949. *Verder schreef zij dat zij was verhuisd naar het adres Henri Polaklaan 20hs te Amsterdam.*

30 *Ibidem*, document 126, 02-06-1949 - *antwoord op brief van 27 mei 1949, document 120.*

31 *Ibidem*, document 122, 29-06-1949.

32 *Ibidem*, document 123, 25-07-1949.

nodig alvorens het juiste vermogen kon worden vastgesteld. Wegens de deportatie van de overige familieleden, moest dit alles geleidelijk uit eigen initiatief worden opgespoord. In verband hiermede wijs ik op het onderzoek bij de verschillende hypotheeknemers (betreft afgeloste hypotheeken ect.);

- b. de vele besprekingen met de overige bewindvoerders om eventueel vermogen bij andere gedeporteerde familieleden op te sporen;
- c. besprekingen met huurders (inspectie der huizen, overleg met NGV/ANBO over afgedragen huur);
- d. opsporen en incasseren van uitstaande vorderingen.

De verschillende reizen naar Groningen en Drenthe kostten veel tijd waardoor ze ‘verschillende keren non-actief uit mijn huidig beroep heb moeten aanvragen, hetgeen vanzelfsprekend met de nodige salarisderiving gepaard ging. De arbeid, tijd en energie geven om dit alles op te bouwen, zouden door een vreemde met minimaal f. 200,00 per jaar gedeclareerd zijn.’

Ze vraagt in de brief een beloning over de jaren 1945 t/m 1947 van f. 600,00.

Met potlood staan er twee aantekeningen op: ‘hr. Vos’ en ‘Komt betr. voor extra beloning in aanmerking?’. Met rood potlood staat op de brief geschreven: ‘voorstel f. 350,--’.³³

Op basis van het (geschatte) vermogen werd de grondheffing (de vergoeding voor het NBI) en het basisloon voor de bewindvoering, de vergoeding voor Rosetta Eckstein-Lezer vastgesteld.

In de periode van 1 juli 1945 tot 31 december werd het vermogen van Daniël Lezer in 1945 op f. 28.000,00 geschat en eind 1950 op f. 35.000,00. Over deze periode heeft het NBI bij de erfster een bedrag van f. 787,50 voor haar werkzaamheden in rekening gebracht. Voor haar werkzaamheden kreeg Rosetta Eckstein-Lezer gedurende genoemde periode een bedrag van f. 402,50. Zoals hiervoor al beschreven vond zij dat deze vergoeding in geen verhouding stond tot de werkzaamheden die zij moest verrichten.³⁴

5.2. Onroerend goed

Woningen

Daniël Lezer bezat in oktober 1942 de volgende onroerende goederen (woningen):

- 1- Oosterstraat 40 (‘t Kanaal), gemeente Onstwedde, N2685 (of 2686), groot 8 are; huur f. 208,00 per jaar; waarde geschat op f. 2.725,00.³⁵

33 *Ibidem* 117, 03-08-1949; 118, 03-08-1949, achterzijde met stempel.

34 *Ibidem*, documenten 020, 04-07-1952; 021, 01-05-1952; 022, 01-05-1952, kopie; 023, 24-05-1952; 029, 19-02-1952; 084, 01-07-1949; 085, 01-07-1949; 086, 01-07-1949; 087, 17-01-1950; 088, 01-12-1951; 93, 12-12-1950; 117, 03-08-1949; 118, 03-08-1949, achterzijde met stempel.

35 Kadaster Onstwedde, OWD00, legger 10937, derde reeks, regel 3.

- 2- Brittoniakade 37, Oude Pekela, gemeente Oude Pekela, B629, groot 3,65 are; huurprijs f. 261,00 per jaar; waarde geschat op f. 3.500,00.³⁶
  - 3- Schoolstraat 118a, Musselkanaal, gemeente Onstwedde, C8869, 7,59 are, huur f. 221,00 per jaar; waarde geschat op f. 3.700,00.³⁷
  - 4- Schoolkade 42, Musselkanaal, gemeente Onstwedde, sectie C8926, groot 3,65 are; huur f. 312,00 per jaar; waarde geschat op f. 2.425,00.³⁸
  - 5- K50 (Zuiderdiep 506), Valthermond een winkelbehuizing met schuur, erf en tuin, K50, sectie E6618, groot 16,1 are; waarde geschat op f. 1.900,00.
- Totale geschatte waarde van de woningen: f. 14.250,00.³⁹

In de Verkaufsbücher worden drie panden in Musselkanaal vermeld: Sluiskade 124, Schapestraat 118a en Schoolstraat 118a met als respectievelijke eigenaar D. Lezer (Musselkanaal), D. Lezer (Valthermond) en D. Leser (Valthermond).

Van deze panden wordt Schoolstraat 118a in de Verkaufsbücher met Laufnummer 8332 vermeld. Er staat geen betaling bij; wel wordt een J. Panman uit 1^e Exloërmond als mogelijke koper vermeld. Ook in het kadaster is geen verkoop van dit pand tijdens de bezettingsjaren te vinden.

Een adres Schape(r/n)straat hebben we in Musselkanaal niet kunnen vinden.

Uit de gegevens in de kadastrale leggers leidden we af dat de panden Oosterstraat 40 ('t Kanaal) en Schoolstraat in respectievelijk 1941 en 1940 door Daniël Lezer zijn gekocht. Het pand Schoolkade 42 had hij in 1937 gekocht.

In de kadastrale legger 10937 (gemeente Onstwedde, OWD00) van Daniël Lezer worden de panden Schoolkade 42 (C8926, later N1545), Schoolstraat 118a (C8869) en 't Kanaal (Oosterstraat 40, N2696) genoemd. Uit de stempel op de kadastrale legger valt op te maken dat de Niederländische Grundstückverwaltung (NGV) de bezittingen in beheer heeft genomen. In de marge staat vermeld 'beklemrecht' en als mede-eigenaar wordt de stad Groningen vermeld en bij de persoonlijke gegevens staat vermeld dat Daniël Lezer 'erfpachter' was.

In de kadastrale legger 3892 (gemeente Oude Pekela, PKL02) van Daniël Lezer wordt het pand Brittoniakade 37 vermeld. Wij zien hier dezelfde vermeldingen (zie afbeeldingen), waarbij 'erfpachter' vervangen is door 'stadsmeijer'.⁴⁰

36 Kadaster Oude Pekela, PKL02, legger 3892.

37 Kadaster Onstwedde, OWD00, legger 10937, derde reeks, regel 2.

38 Kadaster Onstwedde, OWD00, legger 10937, derde reeks, regel 1.

39 NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, documenten 035, 13-03-1947; 061, 13-03-1947, kopie van 35.

40 Beklemrecht of recht van beklemming is een eeuwigdurend, ondeelbaar zakelijk recht op een onroerende zaak van een ander. Men verkrijgt daarmee het volledige genot en wordt eigenaar van de zich op de grond bevindende gebouwen en beplantingen maar niet van de grond. Het lijkt op een combinatie van het recht van opstal en erfpacht. Beklemrecht komt vrijwel alleen in de Nederlandse provincie Groningen voor. De mogelijkheid om een beklemrecht te vestigen is afgeschaft, maar oude beklemrechten gelden nog zolang ze niet zijn afgekocht.

AKT. 10937

NAAM	VOORNAEM	BEROEP	WOONPLAATS
Lezer	Daniël	koopman	Valtherrmond
Overeenkomst 7 verordening 1548 in behoeve over commissie Nieuw Grondst. Verwalt. g's C. r. e. l. e. IN CHOTEN DE BEWAARDER			
Lezer	Daniël	koopman	Valtherrmond

1919 toe 11 kg. in
Lidder van 11/1919

afgehoort door 11/1919
afgehoort door 11/1919

TULKE, OORDELT of pachtelijke bezitting (bouw, grond, etc.)	VERBODEN RAAD				SOORT VAN EIGENDOM	GROOTE	BELASTING OPBRENGST			BIJHOEFTE OVERNEMING DER PLAATS GEMID. HERENDE VERASSENINGEN	JAARWIJZIG DER AANDEEL EN VERBODEN VAN DE BIJHOEFTE OVERNEMING	
	het kadastrale plan	het register van overdracht (oppervlakte)	oppervlakte	oppervlakte			op gebouwen	op grond	op andere		Waars. gelykheid	Waar. overgetuigd.
1. schoolhuis C 1096 914 2 bouw terrein			100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
2. schoolhuis C 1096 914 2 bouw terrein			100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
3. Kanaal J 1096 914 1 bouw terrein			100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kadastrale legger 10937 (gemeente Onstwedde, OWD00) van Daniël Lezer

AKT. 3892

NAAM	VOORNAEM	BEROEP	WOONPLAATS
Lezer	Daniël	verhandelaar	Valtherrmond
Overeenkomst 7 verordening 1548 in behoeve over commissie Nieuw Grondst. Verwalt. g's C. r. e. l. e. IN CHOTEN DE BEWAARDER			
Lezer	Daniël	verhandelaar	Valtherrmond

afgehoort door 11/1919

afgehoort door 11/1919

TULKE, OORDELT of pachtelijke bezitting (bouw, grond, etc.)	VERBODEN RAAD				SOORT VAN EIGENDOM	GROOTE	BELASTING OPBRENGST			BIJHOEFTE OVERNEMING DER PLAATS GEMID. HERENDE VERASSENINGEN	JAARWIJZIG DER AANDEEL EN VERBODEN VAN DE BIJHOEFTE OVERNEMING	
	het kadastrale plan	het register van overdracht (oppervlakte)	oppervlakte	oppervlakte			op gebouwen	op grond	op andere		Waars. gelykheid	Waar. overgetuigd.
1. schoolhuis B 1096 914 2 bouw terrein			100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
2. schoolhuis B 1096 914 2 bouw terrein			100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
3. schoolhuis B 1096 914 2 bouw terrein			100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Kadastrale legger 3892 (gemeente Oude Pekela, PKL02) van Daniël Lezer

Waarom de NGV de woningen met uitzondering van Schoolstraat 118a niet te koop heeft aangeboden, is niet bekend. Wellicht heeft het beklemdrecht de verkoop van de woningen onaantrekkelijk gemaakt. Ook de mogelijke koper van Schoolstraat 118a heeft het laten afweten, zoals uit de Verkauftbücher blijkt.

Reparaties

Tijdens de bewindvoering van R. Eckstein-Lezer werden reparaties aan de panden van Daniël Lezer verricht voor de volgende bedragen:

Stadskanaal, Oosterstraat 40	f. 1.000,00
Oude Pekela, Britanniakade 37	f. 1.500,00;
Musselkanaal, Schoolstraat 118a	f. 500,00;
Valthermond K50	f. 2.000,00.
Totaal	f. 5.000,00. ⁴¹

Verschillende reparaties aan het pand Schoolkade 42 te Musselkanaal werden in 1949 voor f. 374,17 uitgevoerd.⁴²

Huurders

Valthermond K50

De woning Zuiderdiep 506 (K50) (Valthermond) werd door Heero Germs vanaf 1 juli 1945 tot 30 juni 1950 voor een jaarbedrag van f. 182,00 gehuurd. Daarna was A. van der Laan huurder van het pand.⁴³

In 1954 kocht Hendrik Warta uit Ede de woning.⁴⁴

Oude Pekela, Britanniakade 37

De woning op het adres Britanniakade 37 werd vanaf 5 november 1945 tot 28 mei 1949 verhuurd aan De Boer.⁴⁵

De woning werd in 1954 verkocht aan Besloten Vennootschap Carton en papierfabriek Britania.⁴⁶

41 NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, documenten, 035, 13-03-1947 en 061, 13-03-1947, kopie van 35.

42 *Ibidem*, documenten 043 (volgno. 4), 24-06-1949; 069, 24-06-1949, kopie van 43.

43 *Ibidem*, documenten 036-037, 13-03-1947; 062, 13-03-1947, kopie van 36; 063, 13-03-1947, kopie van 37; 041 (volgno. 2) - 042 (volgno. 3), 24-06-1949; 067, 24-06-1949, kopie van 41; 068, 24-06-1949, kopie van 42; 046 (volgblad 2) - 047 (volgblad 02), 24-06-1949; 072, 24-06-1949, kopie van 46; 073, 24-06-1949, kopie van 47; 050 (volgno. 2), 16-03-1951; 076, 16-03-1951, kopie van 50; 055 (volgblad 02), 15-03-1951; 081, 15-03-1951, kopie van 55 en 108, 01-07-1950.

44 Hyp4, deel 1902, nummer 27, notarisakte Otto Wichers, 19-01-1954.

45 NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, documenten 030, 15-02-1952; 036-037, 13-03-1947; 062, 13-03-1947, kopie van 36; 063, 13-03-1947, kopie van 37; 041 (volgno. 2) - 042 (volgno. 3), 24-06-1949; 067, 24-06-1949, kopie van 41; 068, 24-06-1949, kopie van 42; 046 (volgblad 2) - 047 (volgblad 02), 24-06-1949; 072, 24-06-1949, kopie van 46; 073, 24-06-1949, kopie van 47; 050 (volgno. 2), 16-03-1951; 076, 16-03-1951, kopie van 50; 055 (volgblad 02), 15-03-1951; 081, 15-03-1951, kopie van 55.

46 Kadaster Oude Pekela, PKL02, legger 3892, regel 3.

Musselkanaal, Schoolstraat 118a

De woning op het adres Schoolstraat 118a werd van 1 mei 1945 tot 30 april 1951 voor f. 221,00 per jaar aan A.R. Westers verhuurd.⁴⁷

Musselkanaal, Schoolkade 42

De woning op het adres Schoolkade 42, Musselkanaal werd van 1 mei 1944 tot 15 maart 1951 voor f. 312,00 per jaar verhuurd aan Joh. Kost.⁴⁸

In 1951 kocht Joh. Kost de woning die hij huurde.⁴⁹

Stadskanaal, Oosterstraat 40

De woning op het adres Oosterstraat 40 te Stadskanaal werd van 1 juni 1945 tot 31 augustus 1950 voor f. 17,50 per maand verhuurd aan B.J. Kuper.⁵⁰

Slechte bouwkundige staat

In verband met de slechte bouwkundige staat van de verschillende panden van Daniël Lezer bestond bij Rosetta Eckstein-Lezer de wens om deze panden te verkopen. Zij had hier de toestemming van het NBI voor nodig. Zij had de gemeenten aan haar zijde die aandrongen op herstelwerkzaamheden.

Op 30 oktober 1950 herhaalde zij haar verzoek, waarbij zij ook meedeelde dat zij vanaf 20-12-1945 bewindvoerder was. Verder was de boedel van genoemde afwezige gebaat bij een spoedige behandeling.⁵¹

Verkoop**Brittaniakade 37, Oude Pekela**

Op 27 oktober 1947 verzocht het accountantsbureau Zijlstra & Wisman aan NBI, afdeling Drenthe, de woning op het adres Brittaniakade 37 te Oude Pekela namens R. Eckstein-Lezer te verkopen. Het pand was erg verwaarloosd, waardoor de herstelkosten f. 900,00 bedroegen. Er was een 'liefhebber' om de woning te

47 NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, documenten 036-037, 13-03-1947; 062, 13-03-1947, kopie van 36; 063, 13-03-1947, kopie van 37; 041 (volgno. 2) - 042 (volgno. 3), 24-06-1949. 067, 24-06-1949, kopie van 41; 068, 24-06-1949, kopie van 42; 046 (volgblad 2) - 047 (volgblad 02), 24-06-1949; 072, 24-06-1949, kopie van 46; 073, 24-06-1949, kopie van 47; 050 (volgno. 2), 16-03-1951; 076, 16-03-1951, kopie van 50; 055 (volgblad 02), 15-03-1951; 081, 15-03-1951, kopie van 55.

48 Ibidem, documenten 043 (volgno. 4), 24-06-1949 069, 24-06-1949, kopie van 43; 047 (volgblad 03), 24-06-1949; 073, 24-06-1949, kopie van 47; 050 (volgno. 2), 16-03-1951; 076, 16-03-1951, kopie van 50; 055 (volgblad 02), 15-03-1951; 081, 15-03-1951, kopie van 55.

49 Ibidem, documenten 007, 03-09-1951; 091, 03-09-1951, kopie.

50 Ibidem, documenten 043 (volgno. 4), 24-06-1949 069, 24-06-1949, kopie van 43; 047 (volgblad 03), 24-06-1949; 073, 24-06-1949, kopie van 47; 052, 16-03-1951; 057, 15-03-1951, 083, 15-03-1951, kopie van 57.

51 Ibidem, documenten 105, 30-10-1950; 107- 01-07-1950; 108, 01-07-1950.

kopen. Aangezien kon worden aangenomen dat Daniël Lezer was overleden, vroeg men toestemming om het pand te verkopen. Op deze brief is door een zekere Vos van de afdeling Drenthe van het NBI met potlood geschreven: 'dat in principe accoord wordt gegaan, doch dat vooraf machtiging van het hoofdkantoor nodig was'.⁵² Naar aanleiding van deze brief vroeg het NBI, afdeling Drenthe, op 4 november 1947 aan haar accountant Zijlstra & Wisman om in tweevoud de panden te specificeren met vermelding van de kadastrale ligging, hypothecaire bezwaardheid, eventueel de naam van de aspirant-koper en de hoogste toelaatbare prijs, vastgesteld door een gemeentelijk bureau voor vaststelling prijzen onroerende goederen.⁵³

Nogmaals verzoek

Rosetta Eckstein-Lezer, bewindvoerster, verzocht op 1 juli 1950 het NBI opnieuw vier percelen met onroerend goed te mogen verkopen. In het verzoek nam zij een specificatie op.

- a- Tot onderhandse verkoop voor f. 3.500,00 aan J. Kost, slager, wonend op het adres Schoolkade 42, van het erfpachtsrecht van een heemstede met daarop staand gebouw (stadgrond) te Musselkanaal, Schoolkade 42, gemeente Onstwedde, sectie C8926, groot 3,65 are.
- b- Tot onderhandse verkoop voor f. 3.000,00 aan A. van der Laan te Valthermond een winkelbehuizing met schuur, erf en tuin, K50, sectie E6618, groot 16,1 are. (Deze onderhandse verkoop is niet doorgegaan.)
- c- Tot publieke verkoop van het erfpachtsrecht van een heemstede, Oosterstraat 40, gemeente Onstwedde, N2686, groot 8 are.
- d- Tot publieke verkoop van de winkelbehuizing met erf en tuin belast met stadsmeierrecht, Britanniakade 37, Oude Pekela, gemeente Oude Pekela, B629, groot 3,65 are.

De reden van het verzoek was dat de panden in zeer slechte staat van onderhoud verkeerden; de genoemde gemeenten maanden aan tot verbetering. Er was echter een groot bedrag nodig om de panden op te knappen, hetgeen R. Eckstein-Lezer niet had of niet wilde investeren.

Kost (a-) en Van der Laan (b-) waren huurders. R. Eckstein-Lezer verwachtte van de huurders een betere prijs dan wanneer de panden bij een publieke verkoop werden verkocht.⁵⁴

Op 30 oktober 1950 gaf zij nogmaals dezelfde specificatie van te verkopen panden, welke zij op 1 juli 1950 had gedaan.⁵⁵

Op 3 september 1951 kreeg Rosetta Eckstein-Lezer toestemming om de winkelbehuizing met erf en tuin, belast met stadsmeierrecht, aan de Britanniakade 37 te

52 *Ibidem*, document 125, 27-10-1947. Adres Eckstein-Lezer: Sarpathipark 127hs.

53 *Ibidem*, document 124, 4-11-1947, naar aanleiding van schrijven van 27-10-1947.

54 *Ibidem*, documenten 108, juli 1950 (zie ook 011, oktober 1950), 01-07-1950 (zie 107, 01-07-1950); 109, 01-07-1950, kopie.

55 *Ibidem*, documenten 106, 30-10-1950; 011, 30-10-1950, kopie van 106.

Oude Pekela, B629, groot 3,65 are te verkopen.⁵⁶

Het pand Schoolstraat 118a werd niet in de specificatie van 1950 vermeld, omdat Rosetta Eckstein-Lezer het kennelijk niet wilde verkopen. Zij verkocht de woning in 1957 aan de huurder, A.R. Westers.⁵⁷

Overlijdens

Naar aanleiding van haar verzoek om vier panden te mogen verkopen vroeg kandidaat-notaris K.J. Kraan uit Groningen namens het NBI, afdeling Groningen, op 29 november 1950 inlichtingen aan Rosetta Eckstein-Lezer over de vermogens van Daniël Lezer en verklaringen van het Rode Kruis of de deportatie van Hendelina Lezer-Bloemendal en haar kinderen op 12 oktober 1942 had plaatsgevonden en of zij bekend was met familieleden van Hendelina Lezer-Bloemendal. Op 5 juni 1951 was er nog geen antwoord.⁵⁸

Op 7 december 1950 werd in de Burgerlijke Stand van de gemeente Odoorn opgenomen dat Hendelina Lezer-Bloemendal (Oude Pekela, 26-11-1908) en haar kinderen Jozefien Elsien (Odoorn, 01-01-1935), Telsiena Richel (Odoorn, 21-11-1936) en Jozef (Odoorn, 11-10-1939) op 15 oktober 1942 waren vermoord.

Op 28 mei 1952 werd het overlijden van Daniël Lezer (Odoorn, 17-03-1900) geregistreerd. Aangenomen werd dat hij op 31 december 1944 ergens in Midden-Europa aan ontberingen was overleden of was vermoord.

Op 21 juni 1951 stuurde de afdeling Groningen van het NBI aan Rosetta Eckstein-Lezer een kennisgeving betreffende de memorie van aangifte van de nalatenschap van Hendelina Bloemendal. Zij werd gevraagd voor de verdere behandeling zorg te dragen.⁵⁹

Op 21 juni 1951 verstuurde het NBI, afdeling Groningen, een briefje naar de Inspecteur der Registratie en Successie Emmen, dat zij de memorie van aangifte naar R. Eckstein-Lezer had doorgezonden.⁶⁰

De NBI-afdeling Groningen schreef op 7 juli 1951 aan het hoofdkantoor van het NBI in Den Haag dat zij een brief van mevr. Eckstein-Lezer had ontvangen,

56 *Ibidem*, documenten 006, 03-09-1951, 092, 03-09-1951, kopie. Het perceel werd in dienstjaar 1935 gescheiden. Het kwam in bezit van Hendelina Bloemendal (leggerartikel 38920). Het was in eigendom van haar vader, Mozes Bloemendal (leggerartikel 2608), veehandelaar te Oude Pekela, geweest. De woning werd in dienstjaar 1955 door Rosetta Eckstein-Lezer verkocht aan Besloten Vennootschap Carton en papierfabriek Britannia (leggerart. 4692/22).

57 Kadaster Onstwedde, OWD00, legger 10937, derde reeks, regel 2 en legger 14013, regel 1.

58 NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, documenten 100, 29-11-1950; 101, 05-06-1951.

59 *Ibidem*, document 102, 21-06-1951.

60 *Ibidem*, document 103, 21-06-1951.

waarin zij meedeelde: 'kandidaat-notaris K. Dijkstra heeft op 22 juni 1951 meegedeeld dat het overlijden van Hendelina Bloemendal en de kinderen Jozefien Elsien, Telsiena Richel en Jozef Lezer is ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand van Odoorn, allen overleden op 15 oktober 1942 in Polen. Volgens een Rode Kruisverklaring zou Daniël Lezer in december 1944 zijn overleden.'

De nalatenschap was volgens Dijkstra voor Rosetta Eckstein-Lezer, de enige overlevende zuster. De afdeling Groningen gaf het hoofdkantoor in overweging Rosetta Eckstein-Lezer de door haar gevraagde toestemming voor verkoop van onroerend goed van wijlen Daniël Lezer te verlenen.⁶¹

Op dezelfde dag, 7 juli 1951, schreef de directie van het NBI aan de vertegenwoordiger in Groningen dat men het bewind over Daniël Lezer spoedig wilde beëindigen, omdat de overlijdensdata van het gezin van Lezer vaststonden. Rosetta Eckstein-Lezer kon nu tot verkoop van de door haar genoemde percelen overgaan.⁶²

Op 14 augustus 1951 beantwoordde de NBI-afdeling Groningen de brief van 7 juli 1951 van het NBI met de opmerking dat het overlijden van Daniël Lezer nog niet in de *Staatscourant* had gestaan. Daarom vond men het wenselijk om de bewindvoering te handhaven en aan mevr. Eckstein-Lezer de machtiging te geven om over te gaan tot de verkoop van de bedoelde percelen.⁶³

Uiteindelijke verkoop

Begin september 1951 ontving kandidaat-notaris K. Dijkstra uit Assen van kandidaat-notaris K.J. Kraan, NBI, afdeling Groningen, toestemmingsformulieren voor de verkoop van vier onroerende goederen.⁶⁴

Schoolkade 42, Musselkanaal

Op 3 september 1951 kreeg Rosetta Eckstein-Lezer toestemming om het erfpachtsrecht van een heemstede met daarop staand gebouw (stadsgrond) aan de Schoolkade 42 te Musselkanaal, sectie C8926, groot 3,65 are voor f. 3.500,00 te verkopen aan J. Kost te Musselkanaal.⁶⁵

Zuiderdiep 506 (K50), Valthermond

Op 3 september 1951 kreeg Rosetta Eckstein-Lezer toestemming om de winkelbehuizing met schuur, erf en tuin, te Valthermond K50, sectie E6618, groot 16,1 are, voor f. 3.000,00 te verkopen aan A. van der Laan te Valthermond. Ondanks

61 *Ibidem*, documenten 010, 07-07-1951, 97, 07-07-1951, kopie van 10.

62 *Ibidem*, documenten 004, 07-07-1951, 96, 03-08-1951, kopie van 004.

63 *Ibidem*, documenten 005, 14-08-1951; 95, 14-08-1951, kopie van 5.

64 *Ibidem*, document 094, 11-09-1951.

65 *NA*, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, documenten 007, 03-09-1951; 091, 03-09-1951, kopie.

Kadaster Onstwedde, OW/D00, legger 10937, regel 1 en legger 12148, regel 2.

deze toestemming ging deze verkoop niet door. De woning werd in 1954 voor f. 2.000,00 verkocht aan Hendrik Warta uit Ede.⁶⁶

Oosterstraat 40, Stadskanaal

Rosetta Eckstein-Lezer kreeg op 3 september 1951 toestemming voor de openbare verkoop van het erfpachtsrecht van een heemstede met daarop staande gebouwen aan de Oosterstraat 40 te Stadskanaal, sectie N2686, groot 0.08.00 ha.⁶⁷

Grondbelasting

Na april 1945 werden de exploitatiekosten, onder andere assurantie en grond- en straatbelasting aan verschillende gemeenten door R. Eckstein-Lezer betaald.⁶⁸

Akten van rechtsherstel

Er zijn geen akten van rechtsherstel voor de onroerende goederen van Daniël Lezer opgemaakt. Zijn onroerende goederen zijn tijdens de Duitse bezetting niet verkocht.

Het geld voor de verkochte landbouwgronden ontving hij voor zijn deportatie en is op zijn bankrekening bij Lippmann, Rosenthal & Co gestort.

5.3. Financiën

Vermogensoverzichten

In de periode 1945 tot 1951 zijn door het accountantsbureau Zijlstra & Wisman verschillende overzichten van het vermogen van Daniël Lezer gemaakt. Op de volgende bladzijde geven wij in een tabel een overzicht van het vermogen van Daniël Lezer per 31-12-1946 en 01-01-1951.

Over de bedragen die in de vermogensoverzichten als pro memorie werden genoemd, is in de documenten van het NBI niets terug te vinden, hoe, wanneer en hoeveel de bewindvoerder en erflater, Rosetta Eckstein-Lezer heeft ontvangen.

66 NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, documenten 008, 03-09-1951; 090, 03-09-1951, kopie.

Kadaster Odoorn, ODN00, legger 6522, regel 8 en legger 9135, regel 1.

Hyp4, deel 1902, nummer 27, notarisakte Otto Wichers, 19-01-1954.

67 NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, documenten 009, 03-09-1951; 089, 03-09-1951, kopie.

Kadaster Onstvedde, OWD00, legger 10937, regel 3 en legger 7937, regel 9.

68 NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, documenten 113, 20-09-1946; 046 (volgblad 2) - 047 (volgblad 02), 24-06-1949 072, 24-06-1949, kopie van 46; 073, 24-06-1949, kopie van 46.

Vermogen van Daniël Lezer		
Vermogen per	31-12-1946	1-1-1951
Liquide middelen	3.353	2.198
Effecten	7.628	10.072
Hypotheken	8.250	8.250
Hypotheekrente	268	
Vorderingen		2.123
Onroerende goederen	14.250	9.250
	33.749	31.893
Reparaties	5.000	
Geldlening Lezer-de Groot	3.000	3.000
Zuiver vermogen	25.749	28.893
Pro memorie posten, opgenomen in de vermogensopstelling		
Schade Enquete Cie, Emmen	11.104	
Lippman & Rosenthal, afgedragen door E.E. Dijkstra, Musselkanaal	2.500	
Ontvangen erfenis van Gijsbertus en Mietje de Leeuw	1.350	
Afgeloste hypotheken; zes hypotheken, vanaf 6-4-1943 afgelost	6.425	

Het vermogen van Daniël Lezer per 31-12-1946 en 01-01-1951.

In noot 69 geven wij een overzicht van de documenten van de vermogensverslagen in het NBI-dossier van Daniël Lezer.⁶⁹

- 69 NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, Daniël Lezer.
Vermogensopstelling per 31-12-1946. Te vinden in de documenten 033, 13-03-1947; 038, 24-06-1949; 039 (voorblad) - 040 (volgno. 1), 24-06-1949; 059, 13-03-1947, kopie van 33; 064, 24-06-1949, kopie van 38; 065, 24-06-1949, kopie van 39; 066, 24-06-1949, kopie van 40.]
Vermogensopstelling per 31-12-1947. Te vinden in de documenten 038, 24-06-1949; 039 (voorblad) - 040 (volgno. 1), 24-06-1949; 064, 24-06-1949, kopie van 38; 065, 24-06-1949, kopie van 39; 066, 24-06-1949, kopie van 40.
Vermogensopstelling per 31-12-1948. Te vinden in de documenten 044, 09-08-1949; 045 (volgno. 1), 24-06-1949; 070, 09-08-1949, kopie van 44; 071, 24-06-1949, kopie van 45; 112, 09-02-1950.
Vermogensopstelling per 31-12-1949. Te vinden in de documenten 014, 31-12-1949; 048, 16-03-1951; 074, 16-03-1951, kopie van 48; 049 (volgno. 1), 075, 16-03-1951, kopie van 49; 050 (volgno. 2) 076, 16-03-1951, kopie van 50; 051 (volgno. 3); 052 (volgno. 40), 16-03-1951; 077, 16-03-1951, kopie van 51; 078, 16-03-1951, kopie van 52.
Vermogensopstelling per 31-12-1950. Te vinden in de documenten 053, 15-03-1951; 054 (volgblad 01), 15-03-1951; 079, 15-03-1951; 080, 15-03-1951, kopie van 54.

Kas- en bank					
Periode	Ontvangsten	Uitgaven	Saldo	kas	bank
01-09-1945 - 31-12-1946	3.748	657	3.090	598	2.492
01-01-1947 - 31-12-1947	5.256	1.028	4.228	1.533	2.695
01-01-1948 - 31-12-1948	5.268	1.538	3.730	1.440	2.290
01-01-1949 - 31-12-1949	6.616	5.200	1.416	1.505	-89
01-01-1950 - 31-12-1950	3.316	1.118	2.198	1.047	1.151

Ontvangsten en uitgaven via kas en bank

Kas en bank

In de periode 1945 tot 1951 zijn door accountant Zijlstra & Wisman verschillende overzichten van de kas- en bankuitgaven van de afwezige Daniël Lezer gemaakt. Hierboven geven wij in een tabel het overzicht van de kas- en bankuitgaven in de periode van 01-09-1945 tot 01-01-1951.

Bij de ontvangsten gaat het om ontvangsten van uitstaande hypotheeken, opbrengst effecten, huur woningen en hypotheekrente. Bij de uitgaven gaat het om exploitatiekosten huizen, kosten effecten, dividendbelasting en algemene kosten. In 1949 werd er een lening van f. 4.000,00 aan H.Kroeze te Muntendam verstrekt. In noot 70 geven wij een overzicht van de documenten van de kas- en bankverslagen in het NBI-dossier van Daniël Lezer.⁷⁰

⁷⁰ NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, Daniël Lezer.

Kas- en bankverslagen over 01-09-1945 tot 31-12-1946. Te vinden in de documenten 036-037, 13-03-1947; 062, 13-03-1947, kopie van 36; 063, 13-03-1947, kopie van 37.

Kas- en bankverslagen over 1947. Te vinden in de documenten 041 (volgno. 2) - 042 (volgno. 3), 24-06-1949. 067, 24-06-1949, Kopie van 41; 068, 24-06-1949, kopie van 42.]

Kas- en bankverslagen over 1948. Te vinden in de documenten 046 (volgblad 2) - 047 (volgblad 02), 24-06-1949; 072, 24-06-1949, kopie van 46; 073, 24-06-1949, kopie van 46.

Kas- en bankverslagen over 1949. Te vinden in de documenten 052, 16-03-1951.

Kas- en bankverslagen over 1950. Te vinden in de documenten 056, 15-03-1951; 057, 15-03-1951; 082, 15-03-1951, kopie van 56; 083, 15-03-1951, kopie van 57.

Ontvangsten en uitgaven accountantsbureau Zijlstra en Wisman, Groningen					
	1946	1947	1948	1949	1950
Ontvangsten					
Saldo per 01-01	0	261	404	462	146
Huur woningen	1.076	610	365	223	240
Saldo per 31-12	1.076	871	769	685	386
	261	404	462	146	196
Uitgaven					
Exploitatiekosten huizen	389	156	129	125	190
Accountantskosten	350	306	177	414	0
Overige kosten	76	5	1		
	815	467	307	539	190

Ontvangsten en uitgaven per kas en per bank van accountantsbureau Zijlstra & Wisman.

Zijlstra & Wisman, ontvangsten en mutaties

In de periode 1945 tot 1951 zijn door accountantsbureau Zijlstra & Wisman verschillende overzichten van de kas- en bankuitgaven van de afwezige Daniël Lezer gemaakt.

In noot 71 geven wij een overzicht van de documenten van de ontvangsten en uitgaven van accountantsbureau Zijlstra & Wisman aan, zoals deze te vinden zijn in het NBI-dossier van Daniël Lezer.⁷¹

Schade-enquête-commissie

In het NBI-dossier zijn voor het bepalen van het vermogen pro memorieposten opgenomen van de waarde van de inboedel:

De schade van de verdwenen huisraad werd geschat op: f. 5.035,00

De schade aan de verloren gegane bedrijfsvoorraad werd geschat op: f. 225,00

De schade van de verdwenen bedrijfsinventaris werd geschat op: f. 5.844,00

De totale schade werd geschat op: f. 11.104,00

De schade is als pro memorie opgenomen in de vermogensopstellingen.⁷²

Wij vermoeden dat Rosetta Eckstein-Lezer op het gemeentehuis inzage heeft gehad in het proces-verbaal van de verdwenen goederen van Daniël Lezer en dat zij op basis hiervan schadeclaims heeft ingediend die vervolgens op de bureaus van de schade-enquête-commissie in achtereenvolgens Emmen, Groningen en Leeuwarden zijn terechtgekomen.

71 NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071. Overzichten van de kas- en bankuitgaven in de periode 1945-1950 door accountant Zijlstra & Wisman opgesteld in verband met de afwezige Daniël Lezer zijn te lezen in de documenten 043, 24-06-1949; 047, 09-08-1949; 052, 16-03-1951; 057, 15-03-1951.

72 Ibidem, documenten 033, 13-03-1947; 059, 13-03-1947, kopie van 33.

Volgens de vermogensopstelling per 31 december 1949 zou zij f. 146,01 hebben ontvangen.⁷³

In het gemeentearchief van Odoorn bevindt zich in dossier 2555 (-1.844.81) correspondentie over de oorlogsschade van Daniël Lezer. In het dossier bevindt zich het proces-verbaal dat door Pieter Daniël Verbaan, wachtmeester van de marechaussee bij de brigade Valthermond in opdracht van de burgemeester en in samenwerking met de gemeenteveldwachter Egbert Zikken, standplaats Valthermond, op 26 en 27 november 1942 is opgemaakt van de inboedel van de woning. Zes vitrage- en drie overgordijnen alsmede de vloerbedekking in twee kamers zijn niet opgeruimd. De spullen zijn opgeslagen in een slaapkamer aan de voorzijde van de woning. Het sleutelgat is door middel van een lapje en een lakstempel verzegeld. In de winkelruimte zijn twee toonbanken, een hakblok en een kast voor het bewaren van vlees blijven staan, omdat deze spullen niet in de slaapkamer konden worden opgeborgen. De burgemeester heeft de sleutel van de woning gekregen. Op 28 augustus 1950 ontving burgemeester Van Royen een brief van de schade-enquête-commissie uit Groningen met het verzoek om het proces-verbaal van de inventaris van het pand van Daniël Lezer naar dit bureau op te sturen. Ook vroeg men in deze brief om informatie over welke goederen door de Duitsers waren weggehaald.

Op 31 augustus 1950 stuurde Van Royen het gevraagde proces-verbaal op. In zijn brief vermeldde hij niets of en welke goederen waren weggevoerd.

Op 20 februari 1958 vraagt de schade-enquête-commissie Leeuwarden inlichtingen over de inboedel van Daniël Lezer. Dit verzoek werd gedaan omdat de Duitse Bondsregering voornemens is schadevergoeding te betalen voor spullen die door de Duitse bezetter in beslag zijn genomen.

Op 17 maart 1958 schreef wachtmeester J. Strating een brief aan de groepscommandant van de rijkspolitie Odoorn dat hij een uitvoerig onderzoek had gedaan, maar dat hij niet met zekerheid kon zeggen of de inboedel van wijlen Daniël Lezer 'geheel, grotendeels of voor een klein gedeelte' naar Duitsland was afgevoerd.

Op 8 april 1958 deelde burgemeester Van Royen het onderzoeksresultaat van Strating mede aan de schade-enquête-commissie te Leeuwarden.

Ook in 1961 is er nog correspondentie over deze zaak, maar men kan op het gemeentehuis geen stukken terugvinden over wat er met de inboedel van Lezer is gebeurd. Ook schijnt niemand er iets over te kunnen vertellen. Ook burgemeester Johan van Royen niet die in 1942 burgemeester was en dat tot 1964 bleef. Vermoedelijk zijn de goederen tijdens zijn afwezigheid, mei 1943 tot april 1945, uit de woning van Lezer verdwenen.

De opstellers van het proces-verbaal in 1942, Pieter Daniël Verbaan en Egbert Zikken, waren respectievelijk 18 december 1953 en 6 juni 1945 overleden.⁷⁴

73 *Ibidem*, document 049, 16-03-1951.

74 *GAO*, dossier 2555 (-1.844.81).

De kwestie was in 1961 niet opgelost. Of Rosetta Eckstein-Lezer na 1961 een schadevergoeding heeft ontvangen is niet bekend.

Lippmann, Rosenthal en Co., Amsterdam

Rosetta Eckstein-Lezer had na de oorlog ook een vordering op de bank Lippmann, Rosenthal en Co. in Amsterdam. Uit brieven van 'L.R.Co. van 25-11 en 09-12 1932 derde afdeling: Inc./111/7333' is op te maken dat op een bankrekening van Daniël Lezer bij deze bank een bedrag van f. 2.450,00 stond en dat hij nog f. 50,00 aan rente tegoed had.

Op 25 juni 1947 ontving Rosetta Eckstein-Lezer een voorschot van f. 1.000,00, waardoor de vordering f. 1.500,00 was.⁷⁵

Erfenissen

In de vermogensopstellingen werden twee erfenissen pro memorie vermeld:

Gijsbertus de Leeuw f. 600,00

Mietje de Leeuw f. 750,00.

Zij waren familie van Hendelina Bloemendal, de echtgenote van Daniël Lezer.

Hoe en wanneer deze erfenissen zijn uitgekeerd, wordt niet in het NBI-dossier vermeld.⁷⁶

75 NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, documenten 033, 13-03-1947; 039, 24-06-1949; 045, 09-08-1949; 049, 16-03-1951; 054, 15-03-1951; 059, 13-03-1947, kopie van 33; 071, 09-08-1949, kopie van 45; 075, 16-03-1951, kopie van 049; 080, 15-03-1951, kopie van 054.

76 Ibidem, 034, 13-03-1947; 039, 24-06-1949; 045, 09-08-1949; 049, 16-03-1951; 054, 15-03-1951; 060, 13-03-1947, kopie van 33; 071, 09-08-1949, kopie van 45; 075, 16-03-1951, kopie van 049; 080, 15-03-1951, kopie van 054.

Notaris G.H.H. Klaucke, Oostersingel 3a, Assen had de verklaring van erfrecht opgesteld. G.H.H. Klaucke was van 01-01-1941 t/m 01-01-1971 notaris in Assen. Hij is door mr. A. Elzinga opgevolgd.

Gijsbertus de Leeuw (Oude Pekela, 28-12-1900 - Sobibor, 28-05-1943, zoon van Mozes de Leeuw en Mirjam Roseboom, gehuwd met Naatje de Leeuw-Levie, Arnhem, 13 december 1915 - Auschwitz, 19 november 1943).

Kind: Mirjam Rosalie de Leeuw (Onstwedde, 13-10-1941 - Auschwitz, 19-11-1943).

Er bestond tussen Gijsbertus de Leeuw een verwantschap met Telsiena de Leeuw (Oude Pekela, 18-09-1861 - Oude Pekela, 23-10-1925) die op 23-10-1900 in Oude Pekela met Mozes Bloemendal (Oude Pekela, 11-10-1866 - Winschoten, 16-03-1934) was gehuwd. Hendelina Bloemendal was in 1940 het enige nog levende kind uit dit gezin.

Mietje de Leeuw (Oude Pekela, ca. 1831 - Oude Pekela, 29-07-1898), gehuwd met Haiman Bloemendal, was de moeder van Mozes Bloemendal, de grootvader van Hendelina Bloemendal. Het kwam vreemd over dat er nog een erfenis van haar na 1945 terecht kwam bij de erfgename van Daniël Lezer, maar we hebben (nog) geen andere Mietje de Leeuw gevonden die we in relatie met Hendelina Bloemendal konden brengen.

Afgeloste hypotheeken (1943)

In de vermogensopstellingen worden de hypotheeken die Daniël Lezer had uitstaan en welke in 1943 waren afgelost als pro memorie opgenomen. Het geld werd bij de bank Lippmann Rosenthal & Co gestort. De erfgenamen konden een belangrijk deel van dit geld claimen bij de bank Liquidatie van Verwaltung Sarphatistraat (LVVS).

De afgeloste hypotheeken u/g (uitgeleend geld) waren:

- Gras, Geert, A162, Wedderheide, f. 1.500,00, 5%, ingeschreven Winschoten, 15-03-1943; acte van toestemming 06-04-1943.
- Heidekamp, Geert, Tjabbesoord B264, Blijham, f. 800,00, 5%, ingeschreven Winschoten, 10-05-1920; doorgehaald 10-08-1943, krachtens acte van toestemming 26-07-1943.
- Heidekamp, Siepko, Bronsveen 106, Oude Pekela, f. 400,00, 5%, ingeschreven Winschoten, 11-06-1918, deel 194, no. 37, doorgehaald 12-10-1943, krachtens acte van toestemming 29-09-1943.
- Kenter, Albert, Craaiboschwijk 14, Oude Pekela, f. 1.050,00, 5%, ingeschreven Winschoten .. ? .. Afgelost 01-06-1943 via notaris D.J. Wever te Nieuwe Pekela.
- Lutjeboer, Albert, Bronsveen 81, Oude Pekela, f. 1.700,00, 5%, ingeschreven Winschoten, 03-09-1931, deel 301, nr. 78; doorgehaald 06-07-1943, acte van toestemming 02-07-1943.
- Mulder, Geert, Tjabbesoord B264, Blijham, f. 975, 5%, ingeschreven Winschoten ... ? ...; doorgehaald 27-08-1943, acte van toestemming 18-08-1943.

Totaal: f. 6.425,00.

In de vermogensopstelling per 31 december 1949 en 31 december 1950 werd de mogelijke opbrengst geschat op 30% f. 1927,50.⁷⁷

Hypotheeken

Op 13 maart 1947 schrijft accountant J.D. Wisman dat sinds het begin van de bewindvoering van Comprecht Eckstein en zijn vrouw Rosetta Eckstein-Lezer drie geldleningen zijn afgelost:

H.H. Krops, Musselkanaal	f. 300,00
H. Fobben, Valthermond	f. 888,87
G. Donker, Stadskanaal	f. 1.100,00
Totaal	f. 2.288,87

Deze bedragen zijn in de recapitulatie kas- en bank 01-09-1945 - 31-12-1946 bij de ontvangsten opgenomen.⁷⁸

⁷⁷ NA, toegangsnummer 2.09.16.09, inventarisnummer 123071, documenten 034, 13-03-1947; 040, 24-06-1949; 045, 09-08-1949; 049, 16-03-1951 per 31 december 1949; 054, 15-03-1951 per 31 december 1950; 060, 13-03-1947, kopie van 33; 071, 09-08-1949, kopie van 45; 075, 16-03-1951, kopie van 049; 080, 15-03-1951, kopie van 054. In de documenten 034 en 060 (kopie) staat een gedetailleerd overzicht. In de andere documenten wordt naar dit document van 13-03-1947 verwezen.

⁷⁸ Ibidem, documenten 032, 13-03-1947; 036, 13-03-1947 en 058 (kopie), 13-03-1947.

W/hi.

ZIJLSTRA & WISMAN
Accountants-Associatie
SCHIETENDIJK 48 - TELEFOON 22134 - GRONINGEN - C/O 124134 - BANKIER: TWENTSCHE BANK

KANTOREN:
LIEUWARDEN - GERANUNSTRAAT 48
VEENWOUDEN - TELEFOON 330

Groningen, 24 Juni 1949.

2570
Aan het Nederlands Beheersinstituut,
Amst.

4241
306.89

Mijne Heren,

Betreft: Vermogen D. Lezer, Valthermond K 50, bezindveenster H. Bokstein.

Hierbij ontvangt U een vermogensopstelling per 31 December 1946 van bovenvermeld persoon.

Het blijkt mij thans dat de in dit rapport vermelde effecten gewaardeerd zijn naar de waardering per 1 Januari 1944, aangesien ten tijde van het opmaken van het rapport d.d. 15/5 1947 geen latere effecten-lijsten waren samengesteld.

Volledigheidshalve doe ik U de waardering van de effecten per 31 December 1946 alsmede een verbeterde vermogensopstelling toekomen.

Effecten.

1/10 Hudson Motor Car Cy	f 425.--
2/10 Standard Brands	" 467.50
2/10 Cities Service Cy	" 1400.--
2/10 Commonwealth South Corp	" 200.--
1/10 Pennsylvania Spoorweg Mij	" 1350.--
1/1000 Ned.Ind. 1896	" 990.--
10/60 Nw. Afrik. Handelsv.	" 996.--
1/1000 Kon. Ned. Petr.	" 3540.--
2/100 Kon. Ned. Petr.	" 708.--
	f 10071.50
	*****

Het vermogen per 31 December 1946 wordt dan f 25748.70 + f 10071.50 = f 7628.08 - f 28192.12
*****

Coll. Hoogachtend,

De geschatte waarde van de effecten van Daniël Lezer per 31 december 1946

Effecten

Door de accountants werd de waarde van de effecten in de vermogensopstelling als volgt ingeschat:

- 31-12-1946: f. 07.628,08;
- 31-12-1947: f. 10.093,84;
- 31-12-1948: f. 11.099,68;
- 31-12-1949: f. 10.071,60;
- 31-12-1950: f. 10.071,60.⁷⁹

⁷⁹ *Ibidem*, documenten 033, 13-03-1947; 038, 24-06-1949; 039, 24-06-1949; 045, 09-08-1949; 049, 16-03-1951; 054, 15-03-1951; 059, 13-03-1947, kopie van 33; 064, 24-06-1949; 065, 24-06-1949, kopie van 038; 071, 09-08-1949, kopie van 45; 075, 16-03-1951, kopie van 049; 080, 15-03-1951, kopie van 054. [038, 24-06-1949; Kopie van 38; 065, 24-06-1949.

Geldlening

Daniël Lezer had geld geleend van zijn moeder, de weduwe Elsie Lezer-de Groot (Veendam, 10-05-1867 - Auschwitz, 22-10-1943). De lening werd op f. 3.000,00 getaxeerd. Hoewel het een taxatie betrof, werd het in de vermogensopstellingen van Daniël Lezer als een schuld van zijn vermogen afgetrokken.⁸⁰

Rosetta Eckstein-Lezer

Rosetta Eckstein-Lezer was na 1945 zeer goed op de hoogte van de financiën van haar broer Daniël Lezer. Zij moet voor haar gedetailleerde kennis inzage hebben gehad in de financiële administratie van haar broer. Wij vermoeden dan ook dat de administratie van Daniël Lezer voor zijn deportatie door het accountantsbureau Zijlstra & Wisman werd verzorgd of dat zij op de hoogte waren wie de belastingaangiften voor Daniël Lezer verzorgden.

5.4. Nalatenschap

Overlijden

Omstreeks 30 september 1949 vroeg de afdeling Drenthe van het NBI aan het NBI, Informatiebureau Rode Kruis in Den Haag, inlichtingen over Daniël Lezer. Op de brief is geschreven: ‘gedeporteerd 12-10-1942. Conclusie: overleden op een thans nog niet aan te geven tijdstip liggende tussen 12-10-1942 en de dag der capitulatie van de Duitse legers in mei 1945.’⁸¹

Op 7 december 1950 werd in de Burgerlijke Stand van de gemeente Odoorn opgenomen dat Hendelina Lezer-Bloemendal (Oude Pekela, 26-11-1908) en haar kinderen Jozefien Elsie (Odoorn, 01-01-1935), Telsiena Richel (Odoorn, 21-11-1936) en Jozef (Odoorn, 11-10-1939) op 15 oktober 1942 waren vermoord.

Op 28 mei 1952 werd het overlijden van Daniël Lezer (Odoorn, 17-03-1900) in de Burgerlijke Stand van de gemeente Odoorn geregistreerd. Aangenomen werd dat hij op 31 december 1944 ergens in Midden-Europa aan ontberingen was overleden of was vermoord.⁸²

80 *Ibidem*, documenten 035, 13-03-1947; 040, 24-06-1949; 045, 09-08-1949; 049, 16-03-1951; 054, 15-03-1951; 061, 13-03-1947, kopie van 33; 066, 24-06-1949; 071, 09-08-1949, kopie van 45; 075, 16-03-1951, kopie van 049; 080, 15-03-1951, kopie van 054.

81 *Ibidem*, document 131, 30-09-1949.

82 Staatscourant, 7 september 1950.

GAO, burgerlijke stand.

Over bloed- en aanverwanten kon kandidaat-notaris K. Dijkstra uit Groningen niets meedelen, maar naar het hem voorkomt, is dat ook niet belangrijk, ‘aangezien er een Rode Kruisverklaring van D. Lezer aanwezig is, waarin wordt meegedeeld dat hij vermoedelijk in december 1944 is overleden.’ En: ‘hetgeen dan zeer waarschijnlijk dus door de enig overlevende zuster mevr. Eckstein wordt geërfd’. Met potlood is op de brief geschreven: ‘bewind loopt nog tot 6 juli 1951.’⁸³

Daarmee was het duidelijk dat Rosetta Eckstein-Lezer de enige erfgename was van de nalatenschap van haar broer Daniël en kon zij het onroerend goed van haar broer Daniël Lezer verkopen (zie onderstaande tabel).

Waarde panden 1945				Verkoop		
adres	plaats	kadastraal perceel	waarde 1945	datum verkoop	verkoopbedrag	koper
Oosterstraat 40 ('t Kanaal)	Stadskanaal	N2685 (of N2686)	f. 2.725,00	1951		niet bekend
Britanniakade 37	Oude Pekela	B629	f. 3.500,00	1951		fabriek Britannia
Schoolstraat 118a	Mussekanaal	C8869	f. 3.700,00	1957		A.R. Westers
Schoolkade 42	Mussekanaal	C8926	f. 2.425,00	1951	f. 3.500,00	J. Kost
K50 (Zuiderdiep 506)	Valthermond	E6618	f. 1.900,00	1951	f. 2.000,00	H. Warta
			f. 14.250,00			

83 *Ibidem*, document 99, 22-06-1951.

Genealogie Lezer

Generatie I

I.1- Mozes Lezer (Duitsland, 1779 - Vlagtwedde, 04-07-1862), koopman van beroep.

Hij woonde van 22-10-1856 tot 28-05-1859 in Roswinkel; daarna in de gemeente Odoorn.

Hij had een relatie met Tallegien Kropveld (Buren (Duitsland) in 1781?) – Roswinkel, 09-09-1856, dochter van Herman Levie Kropveld en Regina Arends

Kind: zie II.1.

Generatie II

II.1- Daniël Lezer (Ter Apel, 03-04-1824 - Horsten (Onstwedde) op 11-01-1907). Hij was koopman van beroep.

Hij had een relatie met Fieka/Foktje de Beer (Bourtange, 1825 - Musselkanaal, 16-11-1915).

Zij vestigden zich in de gemeente Emmen op 22-10-1856. Op 28-05-1859 vestigden zij zich in de gemeente Vlagtwedde.

Kinderen: zie: III.1 t/m III.9.

Generatie III

III.1- Mozes Lezer (Ter Apel, 24-02-1854 - Musselkanaal, 02-02-1918). Hij was vleeshouwer van beroep. Hij huwde op 14-5-1887 te Onstwedde met Schoontje Levie (Stadskanaal, 13-03-1856 - Musselkanaal, 10-02-1931, dochter van Aron Levie en Roossien Denneboom).

III.2- Heiman Lezer (Ter Apel, 03-02-1856 - Auschwitz, 26-01-1943), gehuwd te Onstwedde op 30-09-1882 met Saartje Wolf (Wallage) (Onstwedde, 08-02-1862 - Musselkanaal, 25-12-1936, dochter van Wallage en Lea Wolf). Het echtpaar had tien kinderen: Jacob (1884-1942), Daniël (1885-1943), Mozes (1888-1942), Karolina (1890-1943), Fieka (1883-1942), Betje (1901-1943), David

Heiman Lezer (Ter Apel, 03-02-1856 - Auschwitz, 26-01-1943) (Joods Monument)

(1897-1944) en Jozef (1904-1943). Een dochter, Rika Caun-Lezer (1892-1975), overleefde de oorlog.

III.3- Liepman Daniël Lezer (De Maten, 11-03-1858 - 's Hertogenbosch, 04-08-1878). Hij was soldaat bij het Vijfde Regiment Infanterie en ongehuwd.

III.4- David Lezer (Horsten, 23-05-1860 - Horsten, 13-08-1911). Hij huwde op 01-07-1903 te Nieuwe Pekela met Roosje de Levie (Nieuwe Pekela, 26-03-1866 - Stadskanaal, 16-05-1935, dochter van Manuel de Levie en Vogel Levie).

III.5- N.N. (Horsten, 08-11-1862 - Horsten, 08-11-1862).

III.6- Jozef Lezer (Horsten (Onstwedde), 07-10-1863 - Valthermond, 15-06-1907). Hij was vleeshouwer van beroep. Hij huwde op 20-05-1892 te Onstwedde met Elsien de Groot. (Veendam, 10-05-1867 - Auschwitz, 22-10-1943).

Kinderen: zie IV.1 t/m IV.8.

Toen Jozef Lezer zich in 1894 in Valthermond vestigde, huurde hij de helft van een dubbele woning, Noorderdiep 585, welke in eigendom was van F.H. Burghgraef. Van 1895 tot 1907 had hij een slagerij op het adres Zuiderdiep 595. Zijn vrouw was in deze periode naaister van beroep. Nadat Jozef Lezer in 1907 was overleden, zette zijn zoon Jonas de slagerij op het adres Noorderdiep 595 van 1907-1921 voort.⁸⁴

Weduwe Elsien de Groot verhuisde na het overlijden van haar man naar de gemeente Onstwedde. Op 21-3-1930 ging zij weer inwonen bij haar zoon Jonas om samen met haar jongste dochter Rosetta op 15-11-1932 naar Stadskanaal, Reinderstraat 46, te verhuizen.

Tijdens de Duitse bezetting zat zij ondergedoken. Door verraad werd zij begin oktober 1943 opgepakt. Op 06-10-1943 werd zij in strafbarak B 67 opgesloten. Op 19-10-1943 werd zij op transport geplaatst, waarna zij drie dagen later in Auschwitz werd vermoord.

III.7- Eva Lezer (Horsten, 29-08-1866 - Drouwen, 14-06-1941).

Zij huwde op 29-05-1903 te Onstwedde met Simon Jonas Nijveen (Gieterveen, 24-11-1858 - Sobibor, 23-04-1943, zie genealogie Simon Jonas Nijveen, Drouwen), weduwnaar van Froukje Naiwitter. Hij was koopman van beroep.

III.8- Samuel Lezer (Horsten, 28-07-1869 - Horsten, 14-11-1869).

III.9- Tallegien Lezer (Horsten, 21-06-1870 - Auschwitz, 23-11-1942). Zij huwde op 27-4-1900 te Onstwedde met Juda de Levie (Nieuwe Pekela, 19-08-1872 - Auschwitz, 23-11-1942, zoon van Manuel de Levie en Vogel Levie).

⁸⁴ *Schuring, A.*, Bedrijvig Valthermond 150 jaar bedrijfsleven in een veenkolonie, *Groningen 2003*, blz. 118-119.

Generatie IV

IV.1- Daniël Lezer (Valthermond, 19-10-1893 - Valthermond, 16-03-1895).

IV.2- Jetta Lezer (Valthermond, 16-01-1895 - Auschwitz, 22-10-1943, op transport: 19-10-1943 samen met haar man Nathan Bollegraaf).

Zij huwde op 12-08-1919 te Odoorn met Nathan Bollegraaf (Hellum, 11-01-1894 - Auschwitz, 04-08-1942). Hij was paardenslager van beroep en woonde in Hellum op het adres B52.

Nathan Bollegraaf vertrok op 10-11-1915 naar Leeuwarden en vestigde zich in 1916 in de gemeente Odoorn. In 1919 woonde hij in Hellum, waar hij samen met zijn broer Simon een paardenslagerij had.

Kinderen: zie V.1 t/m V.3.

*Linksboven: Nathan
Bollegraaf (1894-1943)*

*Rechtsboven: Slagerij
Bollegraaf in Hellum*

*Rechts, vanaf links: Elsie
Bollegraaf, Jetta Bollegraaf-
Lezer en Antje Bollegraaf.*

IV.3- Fieka Lezer (Valthermond, 26-08-1896 - Voorburg, 15-05-1940). Zij vertrok op 16-05-1911 naar Wildervank. Zij huwde op 28-08-1917 te Odoorn met Aron Potsdammer (Coevorden, 06-09-1899 - Coevorden, 29-10-1930), zoon van Tobias Potsdammer en Jeanette Vos. Hij was 'reiziger' van beroep en had in Coevorden een hoeden- en pettenwinkel. Het echtpaar woonde in Coevorden op het adres D129. In 1939 verhuisden zij naar Voorburg.

Kinderen: V.4 t/m V.6.

Fieka Potsdammer-Lezer pleegde tezamen met haar twee dochters Jeanette en Elsje en haar zoon Jozef zelfmoord op 15 mei 1940. Dochter Elsje Potsdammer overleed enkele dagen later op 18 mei 1940.⁸⁵

IV.4- Jonas Lezer (Valthermond, 19-02-1898 - Auschwitz, 28-01-1944) was slager van beroep en bezat voor zijn werk een vuurwapen. Hij vestigde zich op 8 juni 1929 op het adres Ommelanderswijk 103 te Veendam.

Hij huwde op 16-01-1929 te Veendam met onderwijzeres Sara Leviet (Veendam, 28-04-1895 - Auschwitz 28-01-1944). Zij was een dochter van Bernard Leviet (1846-1915), dansleraar en muzikant, en Rachel Leviet-Hoogstraal (1856-1943).

Kind: V.7.

Bij het gezin Jonas Lezer woonden twee familieleden in: Allegonda Lezer (een zuster van Jonas Lezer) en de neef Herman de Vries.

Jonas Lezer, zijn echtgenote Sara en hun dochter Elsie (roepnaam Ellie) vonden via huisarts Heerd uit Veendam een onderduikplaats bij het gezin van Hendrik Bos aan de Brinklaan in Schildwolde. Door verraad zijn de drie gezinsleden Lezer op 5 oktober 1943 opgepakt en een dag later zijn ze 'als strafgeval' naar Durchgangslager Westerbork overgebracht. Het gezin verbleef in de strafbarak met het nummer 67.⁸⁶

Op 25 januari 1944 zijn Jonas, Sara en Elly vanuit Westerbork op transport gesteld naar Auschwitz. Op 28 januari 1944 zijn zij in Auschwitz vermoord.⁸⁷

⁸⁵ Geert van der Woude, 'Familie Potsdammer', in: Ganseveer, maart 2020.

⁸⁶ De verrader komt voor in een CABR-dossier van het Nationaal Archief. In het CABR bevindt zich een verslag van de arrestatie van deze persoon onder inv. nr. CABR 75567.

De strafbarakken van Kamp Westerbork waren een drietal barakken (nummer 65, 66 en 67) in het concentratiekamp met een zwaardere regime. Bewoners van deze barakken waren veelal gepakte onderduikers. Ze kregen minder te eten en moesten dwangarbeid uitvoeren. Daarnaast hadden hier ondergebrachte geïnterneerden een grotere kans om op het eerstvolgende transport gezet te worden. De barakken waren omzoomd door prikkeldraad, er zijn twee toegangen voorzien van wachttorens. Barak 67 is gereconstrueerd. Zie ook: https://nl.wikipedia.org/wiki/Strafbarak_Kamp_Westerbork.

⁸⁷ Bakker, Tammo, In aanraking met Israel. De kehilla Veendam. Met o.a. gegevens en lijsten over omgebrachte medeburgers in de jaren 1942 en 1943 behorende tot de Synagoge gemeenschap te Veendam, uit de plaatsen: Veendam, Wildervank en Muntendam. *Veendam 2002.*

Bakker, Tammo, Sporen die achter blijven. Waar gebeurde verhalen. Gebeurtenissen uit WO2 en daarna, deel 3, Veendam 2004, hoofdstuk 8.

Vanaf links: Sara Leviet (Veendam, 28-04-1895 - Auschwitz, 28-01-1944), Elsien Lezer (Veendam, 01-10-1934 - Auschwitz, 28-01-1944) en Jonas Lezer (Valthermond, 19-02-1898 - Auschwitz, 28-01-1944)

Sara Leviet werkte als onderwijzeres aan de openbare lagere school te Omme-landerwijk. Jonas was vee- en vleeshandelaar. Het gezin woonde aan de Omme-landerwijk 103 te Veendam. Allegonda, de zus van Jonas, woonde bij hen in huis. Nadat in september 1941 de Joodse leerlingen niet langer naar school mochten werd er een Joodse school opgericht in Stadskanaal. Sara Lezer-Leviet was daar onderwijzeres.

Van dit gezin is ook een JOKOS-dossier (nummer 8723) aanwezig in het Gemeentearchief van Amsterdam. Voor inzage is toestemming nodig van de stichting Joods Maatschappelijk Werk.

IV.5- Daniël Lezer (Valthermond, 17-03-1900 - Midden-Europa, 31-12-1944). Hij was manufacturier en later slager van beroep.

Daniël Lezer was in november 1928 in ondertrouw gegaan met Esther Simons (Oude Pekela, 01-02-1896 - Auschwitz, 12-02-1943), dochter van David Simons en Mietje Vrengel. Vermoedelijk zijn zij niet getrouwd, want een huwelijksakte is niet in Nederland opgemaakt.⁸⁸

Hij huwde op 23-09-1932 te Veendam met Hendelina Bloemendal (Oude Pekela, 26-11-1908 - Auschwitz, 15-10-1942, dochter van Mozes Bloemendal en Telsiena de Leeuw.

Het gezin vestigde zich op 06-12-1932 vanuit Oude Pekela in de gemeente Odoorn (Valthermond, Kavelingen K50).

Vanuit Durchgangslager Westerbork werd het gezin Lezer op 12-10-1942 op transport geplaatst. Aangenomen wordt dat Daniël Lezer bij aankomst in Auschwitz niet direct is vermoord.

Kinderen: zie V.5. t/m V.7.

88 Nieuwe Provinciale Groninger Courant, 16-11-1928.
Nieuwsblad van het Noorden, 23-11-1928.

Koelman-Poelman, G.S., Een synagoge in het veen, Het verhaal van de "Pekelder" joden 1693 - 1942, blz. 109-110

IV.6- Allegonda Lezer (Valthermond 25-08-1902 - Auschwitz, 22-10-1943). Op 06-10-1943 werd zij in de administratie van Durchgangslager Westerbork opgenomen. Op 19-10-1943 werd zij op transport geplaatst.

Zij was manufacturier van beroep en vestigde zich op 29-04-1920 op het adres Van Woudstraat 159 te Amsterdam. Zij vestigde zich vervolgens op 10-09-1923 in de gemeente Odoorn; ging op 05-07-1929 naar Den Haag; vertrok op 13-09-1930 uit Den Haag (J. v. Stolberglaan 66) naar Valthermond. Vervolgens vestigde zij zich op 28-04-1933 in Den Helder, Koningstraat 88. In 1941 woonde zij bij haar broer Jonas op het adres Ommelanderwijk 103 in Veendam.

IV.7- Efina Lezer (Valthermond, 29-02-1904 - Valthermond, 28-08-1904).

IV.8- Rosetta Lezer (Valthermond, 17-04-1907 - Amsterdam, 06-05-2005). Zij was boekhoudster van beroep. Zij vestigde zich op 15 november 1932 in Stadskanaal, Reinderstraat 46.

Zij huwde op 25-08-1933 met onderwijzer Comprecht Eckstein (Uithuizen, 24-08-1902 - Wildervank, 24-10-1945), zoon van slager Salomon Eckstein en Lina Leviet.⁸⁹

Generatie V

Kinderen van Jetta Lezer (IV.2) en Nathan Bollegraaf:

V.1-Elsien Bollegraaf (Slochteren, 27-05-1920 - Auschwitz, 22-10-1943). Zij was coupeuse van beroep.

V.2- Antje Bollegraaf (Slochteren, 12-03-1924 - Auschwitz, 22-10-1943).

V.3- Abraham Bollegraaf (Slochteren, 05-01-1927 - Polen, 31-03-1944).

*Vanaf links:
Abraham, Elsien
en Antje Bollegraaf.
Uit: H.H. Grimme,
'Hellum Old Nij,
een parel in de
Woldstreek 2.
Foto afkomstig
uit project In
Memoriam Guus
Luijters en Aline
Pennewaard.*

⁸⁹ <https://historischarchief.midden-groningen.nl/ontdeken/verhalen-van-midden-groningen/oorlog-vrede/2-5-jaar-onder-de-grond-het-joodse-echtpaar-eckstein-dook-onder>

*Vanaf links:
Jeanette Potsdammer,
Elsje Potsdammer,
Fieka Potsdammer-
Lezer en Jozef
Potsdammer.
(Foto: Ganseveer,
maart 2020)*

Kinderen van Aron Potsdammer en Fieka Lezer (IV.3-):

V.4- Jeanette Potsdammer (Coevorden, 12-06-1918 - Voorburg, 15-05-1940).

V.5- Jozef Potsdammer (Coevorden, 14-11-1919 - Voorburg, 15-05-1940).

V.6- Elsje Potsdammer (Coevorden, 23-05-1921 - Voorburg, 18 mei 1940).

Kind van Jonas Lezer (IV.4) en Sara Leviet:

V.7- Elsien Lezer (Veendam, 01-10-1934 - Auschwitz, 28-01-1944).

Kinderen van Daniël Lezer (IV.5) en Hendelina Bloemendal:

V.5- Jozefien Elsien Lezer (Valthermond, 01-01-1935 - Auschwitz, 15-10-1942).

V.6- Telsiena Richel Lezer (Valthermond, 21-11-1936 - Auschwitz, 15-10-1942).

V.7- Josef Lezer (Valthermond, 11-10-1939 - Auschwitz, 15-10-1942).

Ida Schmaal-Grooten was dienstmeisje bij de familie Lezer in Valthhermond. Toen Ida zwanger was, kreeg ze van mevrouw Lezer het jurkje, welke hun kinderen Jozefien en Telsiena gedragen hadden. Toen Ida Schmaal-Grooten moest verhuizen naar een bejaardenhuis, kwam het jurkje weer boven water. Ida had het jurkje altijd zorgvuldig bewaard. Het ingelijste jurkje is door de dochter Alberta Kalden-Schmaal geschonken aan het Vervenershuis (Historische Centrum) te Valthhermond. (Foto: Joods Monument)

*Een foto uit 1938 gemaakt voor de woning van de familie Lezer te Valtbermond.
Vanaf links: Ida Grooten (26-12-1912 - 16-04-1995), dienstmeisje bij de familie
Lezer, Telsiena Lezer en Jozefien Lezer.*